

ČSSR – okupanti 4:3

Analýza jedné březnové noci

JAN KALOUS

V březnu 1969 se v tehdejší Československé socialistické republice odehrály události, které znamenaly definitivní konec reformního komunistického programu jara 1968. Vyprovokovaly je dva hokejové zápasy, respektive nezvládnutí situace po druhém z nich. Především zdemolované zařízení sovětské letecké společnosti Aeroflot na pražském Václavském náměstí se stalo jedním z nechtěných symbolů vítězství nad sovětskou Sbornou. Incidenty na 69 místech ČSSR se změnil v jasný protest proti okupační realitě. Tvoří jeden z předělů mezi lidskými oběťmi Jana Palacha a Jana Zajíce a srpnovými střety při prvním výročí okupace. Dění v noci z 28. na 29. března 1969 posloužilo rovněž k odstavení pro Sověty již nepřijatelného Alexandra Dubčeka a dosazení Husákova, ke všemu odhodlaného stranického a i podle Moskvy skutečně normalizačního vedení, které již nechtělo a v zásadě nemohlo připustit novou eskalaci konfliktu s okupační mocností – se Sovětským svazem.¹

V březnu 1969 se v českých a slovenských městech oslavovalo velké sportovní vítězství. „Naši chlapci“ porazili sovětské mužstvo na mistrovství světa ve Stockholmu, které se původně mělo konat v Praze. Pokořili nejen mistry světa, ale současně i reprezentanty okupační mocnosti. Takto zápasy zcela evidentně vnímali hokejisté i veřejnost. Druhá výhra nad SSSR za týden po prvním střetnutí byla naprostou senzací. Nepopíratelný úspěch bouřlivě oslavovali v ulicích měst nadšení českoslovenští občané.

Intenzita a rozsah spontánních vystoupení veřejnosti režim evident-

ně zaskočil. Jako kdyby s podobnou situací vůbec nepočítal. Jako kdyby bylo ze strany politiků KSČ vůči veřejnosti již vše vysloveno. Komunistický aparát se ovšem velmi rychle vzpamatoval a zareagoval. Březnové události se přístě neměly a nesměly opakovat. Obyvatelé Československa se o tom konečně o pět měsíců později přesvědčili.

HOKEJOVÁ RADOST

V pátek 21. března 1969 se na hokejovém mistrovství světa ve Stockholmu odehrál mimořádně atraktivní duel. Československo, země od srpna 1968 porobená mocným sousedem,

vyzvalo na souboj sovětskou Sbornou. Výhra 2:0 vyvolala vlnu nadšení. Podle tehdejšího Rudého práva se oslav na Václavském náměstí účastnilo asi pět set občanů. Podle agentury DPA se zde sešly až dvě tisícovky Pražanů. Agentura DPA si všimla i toho, že příslušníci Bezpečnosti na místě nezasahovali a ani je nebylo vidět.²

O týden později se zápas se sovětským mužstvem na stejném místě opakoval. Po dramatickém průběhu se z vítězství opět radovali českoslovenští hokejisté, tentokrát vyhráli 4:3. Oslavy druhého triumfu zasáhly celou zemi a účastnilo se jich podle

- 1 Tento text vychází z archivních materiálů uložených dnes v *Archivu bezpečnostních složek* (dále jen ABS) a v *Národním archivu* (dále jen NA – zde především z dokumentů předsednictva ÚV KSČ). Hokejové krizi se věnuje několik odborných studií, viz např. DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*. Doplněk, Brno – ÚSD AV ČR, Praha 2006; TŮMA, Oldřich: *Hokej, věc veřejná aneb Vyhrát, či prohrát?* In: *České průšvihy aneb Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848–1989*. Barrister & Principal, Brno 2004, s. 302–308; FELCMAN, Ondřej: *Hokejové mistrovství světa v roce 1969*. In: *Záhady českých dějin. Co se skrývá pod povrchem historických událostí*. Reader's Digest Výběr, Praha 2005, s. 548–553; ŽÁČEK, Pavel: *Vzestupy a pády Bohumíra Molnára. Kariéra generála Státní bezpečnosti*. In: ČELOVSKÝ, Bořivoj (ed): *Oči a uši strany: sedm pohledů do života StB*. Tilia, Šenov u Ostravy 2005, s. 76–117.
- 2 WESTER, P.: *Fantastický výkon. Rudé právo*, 24. 3. 1969, s. 8. K ohlasům na první zápas viz rovněž ŠUPICH, Z.: *Tak jsme si přeče jen zazpívali hymnu. Rudé právo*, 22. 3. 1969, s. 8.

Demonstrace přímo na ledě. Fanoušek československých hokejistů o výsledku obou zápasů nepochyboval.

Foto: ČTK

odhadů asi půl milionu obyvatel. Lidé skandovali výsledek zápasu a provolávali slávu hokejistům. Nebáli se projevit vzdor vůči okupantům vlastní tvořivostí – od různých rýmovaček po výzdobu fasád jednotlivých budov. Šlo – aniž to však tehdy někdo tušil – o poslední režimem víceméně tolerovaný akt vzdoru.

Represivní složky, většinou reprezentované uniformovanou Veřejnou bezpečností, byly bezradné. Jejich postupy se ale od sebe místně velmi lišily, například v posuzování tzv.

protisovětského chování. Konkrétně byl zaznamenán případ zadržení Oldřicha Buraně v Šumperku kvůli tomu, že měl na svém voze československou vlajku a jel v čele zástupu občanů, kteří podobně jako na jiných místech slavili výhru hokejistů mimo jiné skandováním posměšných hesel na adresu SSSR.³ Na většině míst však podobné „excesy“, pokud byly vůbec zaznamenány, Veřejná bezpečnost tolerovala.

Přesto se nelze při líčení tehdejších událostí vyhnout některým otázkám

a úvahám. Šlo skutečně o překvapivou situaci, na kterou nebyly represivní složky připraveny, nebo se jednalo o předem dobře promyšlený účelový postup, který byl posléze využit k tomu, aby byly odstraněny poslední zbytky reformního procesu předchozího roku? Jaká byla role Státní bezpečnosti při jednotlivých incidentech?

Podle zprávy zachycující bezpečnostní situaci v ČSSR ve dnech 28. až 29. března 1969, kterou podával federální ministr vnitra Jan Pelnář

3 Byla například zaznamenána tato provolávaná hesla: Šajba, šajba. Jedna, dvě, tři, čtyři – gól. Ať žije Jiřík, ať žije Golonka. ČSSR – okupanti 4:3. Bu bu bu Tarasov na hubu. Usuri, Usuri. Jděte domů, Ivani, máte doma Čiřany. Tento výčet přitom jistě není kompletní.

Jiří Holík zavází puk do třetiny soupeře. V 15 minutě druhého zápasu, který čs. hokejisté vyhráli 4:3, vstřelil Holík první gól.

Foto: ČTK

prvnímu tajemníku ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi, se nejvýznamnější incidenty odehrály v Praze, Ústí nad Labem, Bratislavě a Košicích. Zpráva nicméně neopomněla další problémy v jednotlivých větších městech, zejména tam, kde byly dislokovány sovětské jednotky, např. v Jaroměři. Podle Pelnářovy rekapitulace bylo při zákrocích proti slavicím občanům zraněno sedmnáct příslušníků Veřej-

né bezpečnosti (z toho tři těžce); na VB bylo jen v ČSR předvedeno celkem dvacet osob. Na Slovensku byly střety tvrdší. Svědčí o tom mj. skutečnost, že jen v Bratislavě bylo zadrženo a předvedeno devatenáct osob. Také počet zraněných příslušníků VB byl vyšší – zranění utrpělo 34 policistů. Podle Pelnářova hodnocení mohl za vzniklé problémy při zvládání incidentů a za následnou škodu předem

nepředpokládaný průběh akcí. Ačkoliv se ještě v noci z 28. na 29. března 1969 uvažovalo o nasazení armády (jak uvádí Dubček⁴), nakonec vše zvládla Veřejná bezpečnost sama. *Dalším událostem v Praze a na jiných místech však vzhledem k živelnému zaměření a jejich rozsahu již nestačila (míněna VB – pozn. aut.) zabránit a jen s velkými potížemi nastolovala potřebný pořádek.*⁵

4 Naděje umírá poslední. Vlastní životopis Alexandra Dubčeka. Nakladatelství Svoboda – Libertas, Praha 1993, s. 238: *Okolo jedenácté večer Sověti požádali československé ozbrojené síly, aby proti občanům v ulicích zasáhly. Před půlnocí mne zavolal ministr obrany M. Dzúr a žádal mne o povolení použít armády proti demonstrantům. Odmítl jsem a řekl jsem mu, že pokud jsem ve funkci, nikdy nebudu souhlasit s použitím ozbrojených sil proti vlastnímu lidu. Nakonec zvládla situaci bez větších těžkostí Veřejná bezpečnost.*

5 ABS, fond (dále jen f.) Sekretariát státního tajemníka v MV ČSSR plk. JUDr. Jána Majera, (dále jen A 10), inv. j. 181, Zpráva o bezpečnostní situaci na území ČSSR ze dne 28. a 29. března 1969.

Podle oficiální Pelnářovy zprávy se v Praze na Václavském náměstí shromáždilo kolem 22. hodiny 15 000 až 20 000 občanů. Dnes již víme, že se zde radovalo minimálně 150 000 lidí. Vládla zde fantastická atmosféra – jako kdyby hokejisté již ten večer získali trofej světových šampionů. Po náměstí a v přilehlých ulicích projížděla houkající auta s vlajkami a lidé provolávali hráčům slávu. Shromáždění ovšem již v té době monitorovali tajní policisté. Ve zprávě čs. ministra vnitra se totiž objevila pasáž, podle které bylo údajně jednomu proudu (asi 400 lidem) zabráněno v cestě k sovětské ambasádě. Připustíme-li variantu v davu na Václavském náměstí přítomných příslušníků StB, nepochybně nemohli scházet v osudové chvíli „velkého třesku“ před Aeroflotem. Podle pozdější oficiální zprávy se právě zde shromáždilo asi 3000 až 4000 lidí, kteří z neznámých důvodů rozbili dlažebními kostkami výlohy a zdemolovali zařízení sovětských aerolinií. Údajně již v této chvíli dorazily na místo posily a snažily se zamezit výtržnostem a zadržet hlavní pachatele. Nebylo to však lehké, protože někteří lidé jim prý bránili v časném příjezdu k Aeroflotu a již zadržení občané byli posléze dalšími lidmi osvobozeni a utekli pryč. Příslušníci VB se na místě snažili zamezit dalšímu vyhrocení situace. Při tom jich bylo deset zraněno (z toho dva těžce). Údajně měl být rovněž napaden autobus VB, který k Aeroflotu přivážel další posily. Zasadující příslušníky také údajně pohoršovala na jejich adresu provolávaná hesla jako: *Gestapáci, bijte je!* Zpráva ministra vnitra ČSSR nicméně konstatovala, že zničení zařízení Aeroflotu se nedalo zabránit. Vzniklá škoda byla předběžně odhadována zhruba na milion korun.

V tehdejším Severočeském kraji se zřejmě nejvážnější incidenty „hokejové noci“ odehrály v Ústí nad Labem. Zde se zhruba ve 22.30 hodin shromáždilo 4000 až 5000 osob před budovou tamního sovětského velitelství. Oslavovaly vítězství a skando-

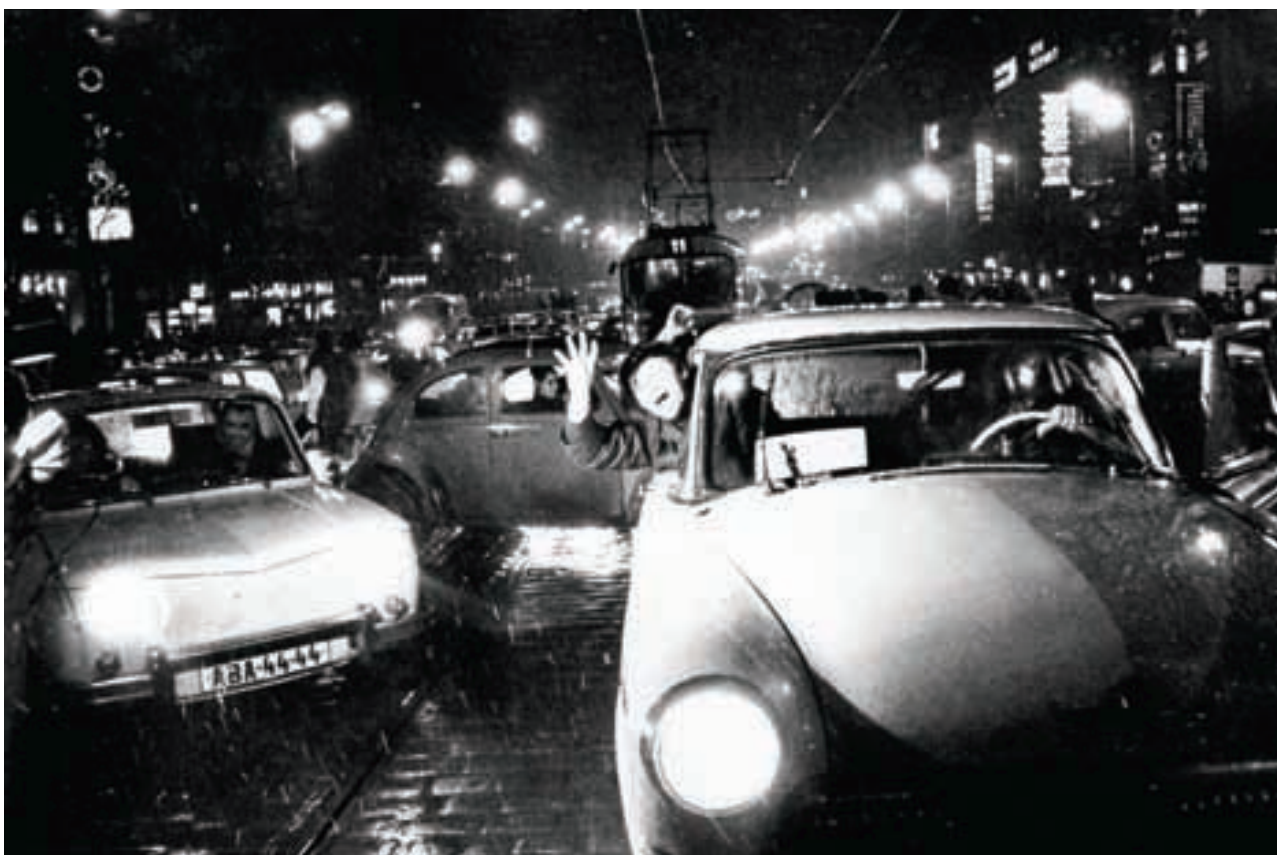
Jozef Golonka skáče nadšením nad úvodním gólem prvního vzájemného zápasu, který naši vyhráli 2:0
Foto: ČTK

valy výsledek zápasu. Přitom bylo naporem těl promáčknuť několik oken. Za této, již trochu vyhrocené situace vyšli před velitelství dva sovětské vojáci. Zachovali se nejhůře, jak mohli. Jeden z nich totiž začal střílet z pistole do vzduchu. Snad si myslel, že se lidé zaleknou a rozejdou se. Efekt byl přesně opačný. Shromáždění lidé začali na budovu házet cihly, kameny apod. Následně byly převráceny sovětské vozy stojící před velitelstvím, polity benzinem a zapáleny. Posléze k nim přibýly ještě tři motocykly. Celková škoda byla odhadnuta na 150 000 Kčs. Teprve nyní provedli příslušníci Veřejné bezpečnosti zákrok. Střetli se s oslavujícími občany; byli napadeni cihlami a kameny. Podle pozdější Pelnářovy zprá-

vy utrpěli tři příslušníci VB zranění, z toho jeden těžké.

V Liberci se na tehdejší náměstí Bojovníků za mír (dnes Dr. E. Beneše) sešlo asi 15 000 až 20 000 lidí, kteří podobně jako na jiných místech ČSSR byli fascinováni sportovním úspěchem hokejistů na MS. Provolávali protisovětská hesla, někteří z nich vylezli na lešení u radnice (budova se tehdy opravovala) a posléze zapálili a shodili dolů sovětskou vlajku.

Před velitelstvím sovětských vojsk v Teplicích se v noci z 28. na 29. března 1969 srotilo asi tisíc občanů. V euforii provolávali hesla, která zněla i na dalších místech ČSSR. Přítomní sovětské důstojníky si nepočínali zrovna prozíravě. Před budovu velitelství přijel v nejméně příhodný okamžik

Čtyři góly v síti Sborné ukazuje fanoušek na Václavském náměstí

Foto: ČTK

tank a dva obrněné transportéry. Lidé reagovali házením různých předmětů na tyto „nenáviděné objekty“. Hozeným kabelem byl zraněn jeden sovětský voják. Neznámý pachatel také prořízl pneumatiku sovětského transportéru.

V Mladé Boleslavi (Středočeský kraj) se asi 5000 převážně mladých lidí shromáždilo na třídě Lidových milicí (dnešní Jičínské) před kasárenami 9. května. Vedle skandování výsledku zápasu zaznívala i další hesla (např. *Jste srabi*); následoval zpěv československé hymny. Po 22. hodině vyjela bočním vjezdem z kasáren tři obrněná sovětská auta s vysunutými kulomety. Chování shromážděných lidí se změnilo. Zaútočili nyní jak na auta, tak na kasárna, na která dopadla sprška kamenů. Nescházely pokřiky typu: *Brežněv je vůl! Kosygin je vůl!*

Ivani, jděte na Čiňany! Jak jste to viděli, Rusi jsou v prdeli! Fašisti, fašisti! Sovětští vojáci opětovali útoky házením prázdných lahví, salvami ze samopalů do vzduchu a rachejtlemi. Tohoto incidentu se údajně mělo zúčastnit také asi 40 československých vojáků. Příslušníci VB se pokusili některé z demonstrujících zadržet, ale obávali se případné reakce dalších z nich. A tak když se kolem půlnoci shromáždění lidé rozcházeli s bilancí 81 rozbitých kasárenských oken, nikdo nebyl příslušníky VB ani zadržen, ani předveden.

V Kutné Hoře se asi pět stovek lidí oslavujících hokejový triumf objevilo před hotelem, v němž byla ubytována sovětská delegace. Vše však proběhlo nanejdůležitěji pokojně.

I v tehdejším Severomoravském kraji se v noci z 28. na 29. března 1969

na několika místech konaly hokejové oslavy. Shromáždění občanů (většinou v počtu do 1000 lidí) byla registrována v Bruntále, Karviné, Novém Bohumíně, Frýdku-Místku, Frenštátě pod Radhoštěm, Fulneku, Novém Jičíně, Opavě. V Havířově se radovalo asi 3000 lidí, městem jezdilo odhadem 80 houkajících vozidel. V Olomouci se asi 4000 osob shromáždilo u budovy velitelství sovětských vojsk. Výsledkem bylo 25 oken rozbitých kameny (pachatelé nebyli zjištěni) a propíchnuté pneumatiky sovětských vozidel. V Ostravě zadrželi příslušníci VB několik osob, všechny však posléze propustili. V Krnově poškodili oslavující lidé sovětský automobil parkující na náměstí. Ve Frenštátě pod Radhoštěm došlo ke stržení cedule na budově sovětského velitelství sídlícího na tehdejším náměstí Míru.

Vítězství nad Sověty vylákalo do ulic Prahy tisíce lidí

Foto: ČTK

V Jihomoravském kraji se hokejových oslav zúčastnilo celkem asi 30 000 lidí, ulicemi jezdila auta se zmáčknutým klaksonem. Lidé se v tomto kraji shromáždili na 25 místech, aby vyjádřili své nadšení i odpor vůči okupantům. Byly zaznamenány průvody v Brně (zde se na náměstí Svobody sešlo asi 18 000 lidí), v Břeclavi, Žďáru nad Sázavou, Vyškově, Blansku, Třebíči, Uherském Hradišti, Gottwaldově (dneš-

ním Zlíně), Kroměříži nebo Prostějově.

Rovněž v tehdejším Východočeském kraji bylo zaznamenáno několik incidentů vybočujících z obecného rámce oslav. V Havlíčkově Brodě se asi 500 občanů sešlo před budovou, v níž tehdy sídlilo sovětské vojenské velitelství. V Jaroměři se zhruba 4000 osob dostalo do blízkosti sovětského vojenského skladu. Údajně se pokusily vyniknout do objektu, čemuž přítomná

sovětská hlídka zabránila střelbou ze samopalu do vzduchu. Takto „zastřený dav“ se poté odebral k vojenské nemocnici, kde rozbil 21 oken a propíchal pneumatiky zde stojících sovětských vozidel. U památníku Rudé armády navíc zničil položené věnce. V Trutnově se u kasáren slavící občané, kteří házeli kamení, střetli se sovětskou posádkou, přičemž byl jeden československý občan zraněn. Různé intenzivní hokejové oslavy propukly i na dalších místech kraje, mj. v Rychnově nad Kněžnou, Rokytnici v Orlických horách, Pardubicích (zde za účasti 20 000–25 000 lidí).

Oslavy podobného charakteru (tzn. průvody a provolávání protisovětských hesel) zasáhly rovněž Jihočeský kraj (zde např. Slavonice, Český Krumlov, Pelhřimov).

V západočeské Plzni se oslav účastnilo asi 30 000 lidí. Během všeobecného veselí byla zapálena sovětská vlajka a vyhozena z okna studentského internátu v Plzni na Borech. Pachatele tohoto jednání se ani později nepodařilo bezpečnostním složkám vypátrat.

V Košicích na východním Slovensku došlo ke střetu oslavujících občanů (z toho asi 1200 vysokoškolských studentů) s příslušníky Veřejné bezpečnosti. Dav lidí totiž přerušil městskou dopravu. Během zásahu byli dva příslušníci VB zraněni; byla rovněž poškozena služební vozidla. V nedalekém Prešově měly oslavy v porovnání s Košicemi úplně jiný charakter. Přitom sociální složení slavících občanů bylo obdobné. Asi 300 studentů i nestudentů vzdalo pokojně hold úspěšným hokejistům.

Shromáždění stovek rozradostněných občanů byla zaznamenána také v tehdejším Středoslovenském kraji. Konala se mj. v Žilíně, Banské Bystrici, Zvoleně nebo Martině.

V Západoslovenském kraji se slavilo v Nitře, Trnavě, Šaľe, Trenčíně, Novém Mestu nad Váhom, Trenčianských Teplicích, Staré Turé a jinde. Specifická situace vznikla v Bratislavě. Na jednotlivých náměstích (hlavně na náměstí SNP) se konala eufo-

Oslav se účastnili především mladí lidé. Řada z nich skončí na služebnách Veřejné bezpečnosti.

Foto: ABS

rická shromáždění občanů. Ovšem část z nich se posléze objevila u budovy sovětského velitelství v Miletičově ulici. Následoval střet s příslušníky SNB s bilancí 32 zraněných příslušníků Veřejné bezpečnosti a 19 předvedených útočníků (z toho 15 vysokoškolských studentů).

Rudé právo ze soboty 29. března 1969⁶ ocenilo výrazný sportovní úspěch, kterého na mistrovství světa dosáhli českoslovenští hokejisté. Referovalo také o projevech

radosti v českých a slovenských městech. V této chvíli se na jeho stránkách ještě neobjevila sebemenší zmínka o nevhodných incidentech. Naopak, nadšení (jak ostatně vyplývá i z dikce sdělovacích prostředků) bylo všudypřítomné. Rudé právo to demonstrovalo reakcemi známých osobností, komentujícími výhru nad SSSR. Konkrétně byli osloveni místopředseda československé vlády Václav Valeš, Emil Zátopek a Václav Neckář, který jen tak mimochodem

podotkl, že vyrazí oslavovat na Václavské náměstí.

AKCE A REAKCE

Hokejové nadšení zasáhlo koncem března 1969 celé Československo. Strach z přítomných sovětských sil jako by náhle ustoupil do pozadí; jako by sovětskou hrozbu nikdo ani za dané konstelace nebral vážně. Přesto se po incidentech na řadě míst ČSSR „zdravé jádro“ uvnitř KSČ (za evidentní podpory z Moskvy⁷) a mi-

6 Rudé právo, 29. 3. 1969, s. 8.

7 Do ČSSR v reakci na hokejové nepokoje přijeli sovětský ministr obrany maršál Andrej Antonovič Grečko a náměstek ministra zahraničí SSSR Vladimír S. Semjonov. Jejich posláním bylo přímo na místě nalézt pro Moskvu přijatelného prvního tajemníka ÚV KSČ. Dubčekovi totiž Sověti již nevěřili.

nisterstva vnitra⁸ odhodlaly k akci, na jejímž konci měl stát nový první tajemník ÚV KSČ.

V pondělí 31. března 1969 bylo na titulní stránce Rudého práva zveřejněno prohlášení české vlády k hokejovým oslavám. Ve vztahu k veřejnosti vyznívalo ještě značně opatrně. Česká exekutiva naznačovala porozumění pro nadšení občanů z dosaženého sportovního výsledku. Vnímala vše jako projev živelné radosti, ke které (jak konstatovala) státní orgány přistupovaly stejně jako v minulosti, tzn. benevolentně. Nicméně dávala zřetelně najevo, že určité chování na několika místech vybočilo z rámce oslav. *Obrací-li se vláda ČSR nyní na občany, činí tak proto, že na některých místech byla překročena míra takových projevů a v nejednom případě byla porušena pravidla občanského soužití i ustanovení čs. právního řádu. Neslučuje se s důstojností občana státu, který má ve světě pověst státu kulturního, aby projevoval při jakékoliv příležitosti, a tím spíše při příležitosti*

*sportovní, své uspokojení snižováním příslušníků druhých národů nebo dokonce jejich urážením. Vláda ČSR s politováním konstatuje, že při těchto projevech došlo k projevům vandalství a výtržnictví, namířených zejména proti některým objektům, které užívají sovětské orgány a instituce. Vláda odsoudila výtržnosti a podpořila bezpečnostní složky ve snaze identifikovat pachatele útoků, především na sovětské cíle. Současně žádala uhrazení vzniklých škod. Zmínila rovněž zranění několika příslušníků Veřejné bezpečnosti. V budoucnu by se (alespoň podle publikovaného prohlášení vlády ČSR) neměly podobné excesy opakovat. Vláda je přesvědčena, že veřejnost plně pochopí, že státní orgány nemohou a nebudou podobné činy trpět. Očekává, že se Veřejné bezpečnosti v takových případech dostane plné podpory občanů.*⁹

O den později, v úterý 1. dubna 1969, s prohlášením k veřejnosti přišlo také české ministerstvo vnitra.¹⁰ Konstatovalo, že na mnoha místech ČSR

došlo v noci z 28. na 29. března k narušení veřejného pořádku a že při incidentech a následných zákrocích bylo zraněno celkem 51 příslušníků Veřejné bezpečnosti. Na služebny VB bylo téže noci předvedeno 39 zadržených občanů. Ministerstvo vnitra pokládalo za nutné zdůraznit, že VB zasahovala pouze při porušení zákona (např. v případě vandalství vůči sovětským objektům). Použila přitom obušky a tzv. chemické prostředky. Ministerstvo vnitra varovalo, že VB bude proti podobným excesům rázně zasahovat i v budoucnu, mj. proto, že nemíní trpět narušováním probíhajícího normalizačního procesu v zemi.

O hokeji bychom se 1. dubna 1969 vedle sportovních stránek dočetli ještě na dvou místech Rudého práva. Nepodepsaná Poznámka nazvaná *Vandalismus kontra sport* na druhé straně listu vyjadřovala pochopení pro sportovní nadšení. Již se ale opatrně proměňovalo celkové posuzování hokejových událostí: *Zaplály pochodně z papírů, zazněla hesla, skandování – a mezitím se objevil hec, zlomyslnosti i neodpovědné činy, které někteří v davu neuměli rozumně posoudit a odsoudit. Kořenáče od sochy sv. Václava se začaly koulet po náměstí. Vylétl kámen, vysypala se výkladní skříň Aeroflotu, došlo k rabování. Někteří „odvážlivci“ přestali vážit obsah svých slov, uráželi občany jiných národností, hanobili představitele států, s nimiž má naše země přátelské styky. Není bez zajímavosti, že buržoazní tisk a agentury na Západě využily zmíněných událostí a okamžitě si na nich přihřívají svou „polívčičku“. Komu je to, co se stalo, zapotřebí? Právě dnes v situaci, v níž více než kdy jindy záleží na každém našem kroku v konsolida-*

Situace v ČSSR v období listopad 1968–duben 1969 pohledem Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ

Po listopadovém plénu ÚV KSČ v roce 1968 zapojovala pravice do nového kola nátlakových kampaní zaměřených proti normalizačnímu procesu především mládež a studentsko. Organizovala studentské stávky, demonstrace, různá memoranda a jiné akce, v nichž našly výraz ultimativní požadavky pravicově oportunistické a protisovětské fronty. Z psychózy vybičované mezi vysokoškoláky vzešla i osobní tragédie studenta Jana Palacha, za jehož smrt nesou představitelé pravice plnou politickou i morální odpovědnost. Tato událost se stala podnětem k vyvolání nové protistranické a protisovětské křeče, která měla před světem symbolizovat odpor proti nastolení klidu a pořádku v naší zemi. Znamé události v souvislosti s mistrovstvím světa v hokeji koncem března 1969 dokázaly, že kontrarevoluce bránila zkonsolidování situace v naší zemi, a že je nutno už konečně učinit přítrž tomu, aby se naše společnost zmítala ve stavu nepřetržitých krizí přerůstajících do katastrofických situací. Mělo-li být dosaženo zásadního obratu v celém vývoji, bylo nutno v prvé řadě řešit situaci ve vedení Komunistické strany Československa, odkud bylo třeba začít s radikální změnou a nápravou. Odchod A. Dubčeka byl bezpodmínečnou nutností, neměla-li se strana a celá společnost i nadále potáčet v bludném kruhu ustavičných krizových stavů.

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ. SPN, Praha 1984, s. 86–87.

8 V resortu MV se tzv. zdravé síly uplatnily dříve než ve vedení strany a státu. Proreformní ministr Josef Pavel totiž musel odejít již koncem srpna 1968 (jeho nástupcem se stal Jan Pelnář). Následně se do čela důležitých útvarů (např. jednotlivých krajských správ) vraceli stoupenci konzervativní linie KSČ.

9 Vláda ČSR k událostem v noci ze dne 28. na 29. března 1969. *Rudé právo*, 31. 3. 1969, s. 1–2.

10 Ministerstvo vnitra ČSR k událostem z 28. na 29. března. *Rudé právo*, 1. 4. 1969, s. 1–2.

Troubení klaksonů, křik, volání hesel. Václavské náměstí bylo ve varu.

Foto: ABS

ci politických poměrů, je to neodpovědný a trestuhodný hazard (ať už inspirovaný jakýmkoliv důvody), který každý rozumný občan republiky a opravdový vlastenec nemůže než jednoznačně odsoudit.¹¹ Nepodepsaný autor v závěru použil ještě jeden silný argument: Stát prý zchudne tím, že bude muset uhradit vzniklé škody. Hokejisté si jistě zasloužili úctu za předvedený výkon; v ulicích českých a slovenských měst by ale v budoucnu neměla vítězit občanská nevyspělost. Souhrnně tedy měla

československá veřejnost (i podle autora poznámky) o čem přemýšlet.

Druhým místem, kde se 1. dubna referovalo o hokejovém zápase ČSSR–SSSR, byla zahraničněpolitická rubrika listu. Rudé právo si všimlo úvodníku sovětského listu Pravda.¹² Deník ÚV KSSS zasazoval hokejové incidenty do širšího kontextu: Pravicové revizionistické a kontrarevoluční živly v ČSSR, podporované západní reakcí, využily nedávno upálení studenta Jana Palacha, k němuž ho

samy podnítily. Nyní se pečlivě snaží využít pro své antisocialistické a antisovětské cíle soutěž o světové prvenství v hokeji. Podle Pravdy se některé tiskoviny (jmenovitě Práce, Reportér, Mladá fronta, Zemědělské noviny, Svobodné slovo ad., rozhlas a televize) podílely na rozpoutávání nacionalistických vášní. Vyvolalo údiv, že vedení KSČ a čs. úřady v té době nevystoupily proti těmto nezdravým a nebezpečným jevům. Nikoliv náhodou mohly proto pravicové síly využít úspěchu čs. hokejistů v druhém utkání se

¹¹ Vandalismus kontra sport. *Rudé právo*, 1. 4. 1969, s. 2.

¹² Z úvodníku sovětského listu Pravda: Ještě k hokejovému zápasu ČSSR–SSSR. *Rudé právo*, 1. 4. 1969, s. 7.

Spontánní oslavy byly ve výsledku zneužity k utužení režimu

Foto: ABS

sovětským mužstvem jako důvod pro novou politickou situaci. Provokace, které se odehrály v těchto dnech v Praze, nemají nic společného se sportem. Jsou to organizované, předem připravené nacionalistické akce, jež sledují

jisté politické cíle. V závěru pak Pravda podpořila své závěry tvrzením, že akcí na Václavském náměstí v Praze se přímo účastnil jeden ze symbolů reformního proudu v KSČ Josef Smrkovský. Je nutné ovšem konstatovat,

že zde Pravda zřejmě úmyslně lhala. Smrkovský totiž svou účast na oslavách v samotném srdci hlavního města popřel a násilná vystoupení proti sovětským objektům odsoudil.¹³

13 Josef Smrkovský zveřejnil svůj postoj k hokejovým incidentům v úterý 15. 4. 1969 na stránkách Rudého práva. Uvědomoval si, že konsolidace společnosti je nezbytná. Obával se však nového vypuknutí krize, která by byla záměrně vyvolána sektami (za které považoval i dogmatiku uvnitř KSČ). Hokejová krize mu také znovu ukázala nutnost bez rozpaků se vypořádat s tzv. pravicovými silami. Dále mj. uvedl: *Tato metoda má vedle předností i svá úskalí, přináší i obtíže a nespokojenost. Jestliže jsme se pro ni rozhodli, musíme v ní být poctiví a důslední a nesmíme ji sami kazit a ohrožovat vlastními chybami a nerozhodností, např. v tom, že se nebude čelit protisocialistickým provokatérům, často dokonce z řad morálně narušených, neodpovědných elementů. Tak se politika dělat nedá a řešení politická by – třeba přes naše hlavy – vedla k řešení mocenským. [...] Potřebujeme však klid bez extrémů, aby se podobná krize vyvolaná zprava neopakovala při žádné „kalendářní“ nebo jiné, třeba náhodné příležitosti. Potřebujeme skončit se stavem neustálého štěpení a jitržení společnosti. Vždyť smyslem Ledna bylo právě sjednocení společnosti k rozvoji socialistického řádu ve všech oblastech společenského života, vzájemné pochopení, a ne naopak. Žádný národ si to nemůže na tak dlouhou dobu dovolit, nemá-li na to tragicky doplatit!* SMRKOVSKÝ, Josef: K situaci. Rudé právo, 15. 4. 1969, s. 3.

Provokace, nebo přirozený vztek? Zdemolovaná kancelář Aeroflotu v Praze.

Foto: ABS

Dne 1. dubna 1969 zasedalo předsednictvo ÚV KSČ. Projednalo situaci vzniklou po hokejových událostech a uložilo komunistům na federální i národní úrovni přijmout opatření k zachování veřejného pořádku a dodržení stranických zásad ve sdělovacích prostředcích. Předseda federální vlády Oldřich Černík měl na přechodnou dobu vyhlásit pohotovost armády a Bezpečnosti. Zároveň vzalo předsednictvo na vědomí zastavení některých časopisů, údajně šířících kontrarevoluční nálady ve společnosti (Reportér, Listy, Zítřek). V přijatém Prohlášení byly odsouzeny projevy vandalizmu

vůči sovětským objektům a urážky představitelů světové socialistické soustavy, hlavně SSSR. Musíme konstatovat, že k těmto činům nedošlo náhodou, že probíhaly v ovzduší uměle vyvolaných vášní, které podněcovala část hromadných sdělovacích prostředků i intenzivní buržoazní propaganda ze zahraničí, že za nimi bylo přímé působení antisocialistických sil, které podobným způsobem vystoupily od srpna už několikrát, psalo se v textu Prohlášení. Předsednictvo ÚV KSČ dále vyzývalo k pokračování v politice normalizace vztahů se SSSR, přičemž zdůrazňovalo nezbytnost eliminace

vlivu antisocialistických sil a obnovy pozic KSČ ve společnosti. Antisocialistické síly rozněčují zejména antisovětlismus, s jehož pomocí chtějí oddělit vedení strany a státu od pracujících. Předsednictvo ÚV KSČ s plnou vážností prohlašuje, že každý projev antisovětlismu je namířen proti jednotě socialistických zemí, odporuje životním zájmům našeho lidu a splývá ve skutečnosti s antikomunismem, s protisocialistickým postojem. Budeme důsledně postupovat proti všemu, co by narušovalo naše těsné vztahy k Sovětskému svazu, které jsme v akčním programu formulovali jako strategickou linii naší politiky.¹⁴

¹⁴ NA, f. ÚV KSČ, Předsednictvo ÚV KSČ, Zápis 122. schůze předsednictva ÚV KSČ konané dne 1. dubna 1969.

Předsednictvo ÚV KSČ kritizovalo dosavadní postup, který byl prováděn stále se opakujícími krizemi. I zde ale zazníval vážnější a výhrudnější tón, než na jaký bývala čs. veřejnost od jara 1968 zvyklá. Měnicí se poměry, ve smyslu oslabování proreformních sil, jasně dokladovaly výzvy ve stylu 50. let, které znovu otevřeně zaznívaly na nejvyšších stranických příčkách (ve stylu *Republiku si rozvracet nedáme*). Prohlášení děkovalo příslušníkům Bezpečnosti za zvládnutí situace 28. a 29. března a deklarovalo nutnost odhalit a potrestat viníky a pachatele těchto událostí. Odpovědnost za hokejové incidenty ale měla být širší. Měli k ní být voláni také novináři, kteří se ve sdělovacích prostředcích stavěli proti politice strany (pro údajně vážné politické chyby tak bylo zastaveno vydávání časopisu *Politika*), a dále i někteří komunisté, kteří obdobně na veřejnosti vystupovali v rozporu s pojetím stranické kázně (zde byl jmenován Josef Smrkovský).

Zcela v souladu s dojednaným postupem proti některým masmédiím uložil výkonný výbor předsednictva ÚV KSČ 1. dubna Oldřichu Černíkovi, Stanislavu Rázlovi, Štefanu Sádovskému a Josefu Kempnému, aby vyhlásili embargo na všechny články, zprávy, komentáře, fotografie a jiné materiály, které by přímo nebo nepřímo kritizovaly postoj SSSR nebo byly polemizovaly s výše citovaným článkem v sovětské *Pravdě*.

Ve středu 2. dubna 1969 se J. Ambrož ve svém komentáři *Občané, zákonnost a VB* v Rudém právu¹⁵ vrá-

til k lidsky pochopitelným projevům nadšení a radosti nad nesporným sportovním úspěchem. Pozastavil se však nad skutečností, že právě toto vítězství bylo spojeno s vandalismem, kterého se prý většinou dopouštěli mladí lidé. Ambrož vyjádřil přesvědčení, že většina veřejnosti odsuzuje to, co se v návalu euforie odehrálo. V souladu s výzvami nejrůznějších státních a stranických orgánů doufal v nalezení a potrestání pachatelů, neboť přece šlo o normalizaci vztahů se sovětskými partnery. Zásahy Veřejné bezpečnosti považoval za oprávněné. Došlo-li k porušení zákona, psal, pak by pachatel měl být VB vypátrán a následně též postižen.

Na Ambrožův text navazovala nepodepsaná poznámka *K čemu nikdy nemělo dojít*. Tzv. sportovní násilí mělo podle jejího autora pro tehdejší čs. veřejnost jistý cizokrajný půvab. Většinou si o něm lidé mohli pouze přecházt; nyní k němu ale došlo přímo v našich ulicích. *Vandalismus nemáme v tradici, nemáme v tradici ničení ani zabíjení. I to je důvod, proč socialismus, nejhumánnější a nejlidštější společenský řád, zapustil u nás hluboké a nezníčitelné kořeny, stejně nezníčitelné jako jsou naše pouta k ostatním socialistickým zemím, zejména k Sovětskému svazu, s nimiž chceme žít v klidu a na zásadách, které si dal do štítu marxismus-leninismus. Stalo se však, k čemu nikdy nemělo v zájmu lidu, státu, v zájmu dalšího rozvoje polednové politiky dojít: na Václavském náměstí (i jinde) se ničilo. Autor poznámky nepochyboval o tom, že ČSSR*

byla a bude pevnou součástí socialistického bloku států. Kladl si však otázku, jak se podobně závažné incidenty odrazí na vztahu k dalším socialistickým zemím. *V této souvislosti ovšem vzniká také otázka, zda ministerstvo vnitra nemohlo projevit více předvídavosti po zkušenosti z předcházejícího pátku*,¹⁶ uzavíral.

Dne 2. dubna 1969 se hokejovými událostmi zabývala na svém jednání vláda ČSSR. Vedle schválení oficiální odpovědi na protesty SSSR¹⁷ uložila ministru vnitra v součinnosti s jeho republikovými resortními kolegy učinit kroky k odhalení pachatelů trestných činů spáchaných v noci z 28. na 29. března 1969.

Usnesení vlády ČSSR číslo 66¹⁸ bylo v některých bodech velmi konkrétní:

- ministerstvo vnitra mělo v součinnosti s ministerstvy vnitra ČSR a SSR učinit opatření k posílení klidu a pořádku ve státě;
- ministerstvo vnitra a ministerstvo obrany měla do 1 měsíce předložit vládě návrh na vytvoření pohotovostních jednotek SNB;
- ministerstvo vnitra mělo v Praze, Brně a Bratislavě a v místech dočasného pobytu sovětských vojsk vytvořit hlídky k posílení veřejného pořádku;
- ministerstvo vnitra mělo zvážít pomoc armády k posílení jednotek SNB;
- ministr financí měl zabezpečit úhradu vzniklých škod;
- primátor hlavního města Prahy měl do provedení rekonstrukce

15 AMBROŽ, J.: *Občané, zákonnost a VB*. *Rudé právo*, 2. 4. 1969, s. 2.

16 *K čemu nikdy nemělo dojít*. *Rudé právo*, 2. 4. 1969, s. 2.

17 Prohlášení ÚV KSSS a vlády SSSR: ÚV KSSS a vláda SSSR jsou nuceny co nejdříve upozornit ÚV KSČ a vládu ČSSR na protisovětské demonstrace a hromadné výtržnické útoky proti sovětským zastupitelstvím v Československu, ke kterým došlo 28. až 29. března 1969 t.r. [...] Všechny tyto výtržnosti se nesetkaly s včasným a účinným odporem ze strany kompetentních československých úřadů [...] Celý průběh událostí znovu a znovu svědčí o tom, že opravdová stabilizace politické situace v ČSSR je nemyslitelná bez důsledného rozhodného boje proti pravicovým silám. [...] ÚV KSSS a sovětská vláda považují za nutné oficiálně varovat, že v případě protisovětských protisocialistických provokací [...] bude sovětská strana nucena podniknout účinná opatření. Citováno z FELCMAN, Ondřej: *Hokejové mistrovství světa v roce 1969*. In: *Záhady českých dějin. Co se skrývá pod povrchem historických událostí*. s. 548–553.

18 ABS, f. Sekretariát náměstka ministra vnitra ČSSR plk. JUDr. Františka Vaška (dále jen A 13), inv. j. 168, Materiál k vyšetřování trestné činnosti spáchané v souvislosti s událostmi 28. 3. 1969.

Zdemolována byla také kancelář Inturistu

Foto: ABS

zajistit náhradní prostory pro Aeroflot a Inturist;

- ministerstvo vnitra, ministerstvo zahraničních věcí a generální prokurátor měly do 1 měsíce předložit návrh opatření ve vztahu k občanům, kteří zůstali po 21. srpnu 1968 v cizině.

Vláda ČSSR na přechodnou dobu zřídila skupinu složenou z předsedy vlády, ministra vnitra a ministra obrany, aby v naléhavých případech mohli rozhodovat o použití vyčleněných jednotek ČSLA k ochraně veřejného pořádku. Zavedla předběžnou cenzuru v hromadných sdělovacích prostředcích a požádala vládu ČR,

aby u časopisů Zítřek, Reportér a Lisy zhodnotila jejich pozice a případně zastavila jejich vydávání. Podobný dohled měl být zaveden také v rozhlase, televizi a ČTK. Generální prokurátor dostal za úkol zajistit v návaznosti na postup ministerstva vnitra urychlené potrestání osob, které se dopustily trestné činnosti.

V souvislosti s Usnesením vlády č. 66, reagujícím na hokejové události, byly vymezeny protisocialistické činy, jež byly v rozporu s důležitými zájmy vnitřní nebo zahraniční politiky státu a za něž mohly být považovány i tehdejší aktivity. Konkrétně se jednalo o:

- napadání a zpochybňování vedoucí role KSČ ve společnosti;
- napadání KSČ;
- útoky a invektivy proti SSSR a ostatním státům Varšavské smlouvy;
- útoky a invektivy proti společenství jednotkám na území ČSSR;
- útoky a invektivy proti vedoucím představitelům KSČ a prezidentu ČSSR.

Tyto skutečnosti jsou v rozporu s důležitými zájmy politiky státu, ať již byly zveřejněny ve formě statí, karikatury, filmových záběrů či jiným způsobem,¹⁹ uvádělo se v obecně formulovaných zásadách pro jejich vymezení.

19 Tamtéž.

StB si ze zadržených „výtržníků“ udělala svérazné tablo. Shora: Josef Eliášek, Jaroslav Votýpka a Jan Zbych.

Foto: ABS

V materiálu, nazvaném Informace o některých právních otázkách realizace usnesení vlády z 2. dubna 1969, se jeho autoři zabývali vytvořením pohotovostních jednotek SNB. Dospěli k závěru, že k založení takových speciálních sil je oprávněno ministerstvo vnitra jak republikové, tak federální. Již zde uvažovali o tom, že by vedle příslušníků SNB a ČSLA mohli využít Lidové milice. Konečně se také více zaměřili na konkretizaci možného trestněprávního postihu osob s odkazem na příslušné činy a paragrafy trestního zákona. *Provedený rozbor ukazuje, že náš právní řád poskytuje dostatek možností a účinných právních prostředků k zabezpečení klidu a pořádku a k ochraně zahraničně politických zájmů našeho státu. Jde ovšem o to, aby všechny orgány na všech stupních si tento právní stav uvědomovaly a dovedly ho k zabezpečení důležitých politických cílů za konkrétní situace používat.*²⁰

V souvislosti s hokejovými událostmi se však otázka založení a odpovídajícího vybavení a výcviku takových pořádkových sil ukazovala jako aktuální, mj. vzhledem k tomu, že se nedalo vyloučit opakování protisovětských vystoupení (např. ve formě strhávání rudých vlajek, hanobení SSSR a jeho představitelů apod.) již při oslavách 1. máje a 9. května 1969.²¹ Příslušníci Sboru národní bezpečnosti však měli být na takové projevy připraveni a odhodláni jim rozhodně a rázně čelit. Vyzval je k tomu společný rozkaz ministrů vnitra ČSSR, ČSR a SSR.²²

Ve čtvrtek 3. dubna 1969 bylo v československém tisku zveřejněno Prohlášení předsednictva ÚV KSČ. Odsoudilo hokejové incidenty s tím, že podle nejvyšších představitelů strany odpovědnost padá na ve společnosti stále aktivní antisocialistické síly, které se snažily destabilizovat situaci ČSSR. Cílem vedení KSČ zůstávala normalizace vztahů se SSSR a s dalšími socialistickými zeměmi. Ve vztahu k obyvatelstvu lze toto prohlášení chápat jako přísně zdvižený prst. Předsednictvo ÚV KSČ jasně deklarovalo, že nepřipustí vyhrocení vztahů se SSSR a dalšími socialistickými státy, ocenilo zásah Bezpečnosti a vyzvalo k akční jednotě strany. Zároveň kriticky zhodnotilo uplatňovanou mediální politiku a na tomto podkladě zasáhlo proti dalšímu vydávání časopisu Politika. *Předsednictvo ústředního výboru se zvlášť zabývalo činností stranického tisku, zejména Rudého práva. Konstatovalo, že Rudé právo neuspokojivě plní úlohu orgánu ústředního výboru strany, zdaleka ne vždy prosazuje jednoznačné, komunisticky principiální politické postoje, nedostatečně podporuje stranická usnesení a nebojuje proti socialismu cizím názorům. Pro vážné politické chyby rozhodlo předsednictvo dočasně zastavit vydávání časopisu Politika.*²³ Snad aby redakce Rudého práva trochu otupila hroty vznesené kritiky, objevovaly se po několik následujících dnů na jeho stránkách pod různými názvy reakce veřejnosti odsuzující post-hokejové násilí.

²⁰ Tamtéž.

²¹ ABS, f. Odbor vyšetřování Praha-město, č. j. VV-85/12-69 (číslo přírůstku 1395/84, balík 2), Stíhání RSDr. Jaroslava Litery, CSc. Stanovisko městské prokuratury Praha k postihu některých případů protiprávního jednání v souvislosti s připravovanými oslavami 1. máje a 9. května 1969.

²² ABS, f. RV (Rozkazy, věstníky, služební pomůcky), Rozkaz MV ČSSR, ČSR, SSR č. 4/1969. Stanovisko ministrů k současné vnitropolitické situaci z 2. 4. 1969. Viz též BAŠTA, Jiří: Josef Grösser – první ministr vnitra České socialistické republiky. In: *Securitas Imperii*, č. 14. ÚDV, Praha 2006, s. 294.

²³ Prohlášení předsednictva Ústředního výboru KSČ. *Rudé právo*, 3. 4. 1969, s. 1.

Z projevu prezidenta ČSSR Ludvíka Svobody na plenárním zasedání ÚV KSČ dne 17. dubna 1969

Na prahu tohoto roku jsme si říkali, že letošní rok nebude snadný, nebude bez obtíží. Tyto závěry se nám, bohužel, až přespříliš vyplňují. Dobrých, nadějných dnů bylo zatím málo. Zato jsme už prošli několika vážnými krizemi. Překonávali jsme je se stále většími potížemi. Událostmi koncem března řada těchto krizí vyvrcholila. Dostáváme od vás mnoho dopisů, v nichž vyslovujete rozhořčení nad těmito provokačními akcemi. Způsobily nejvážnější škody našim zájmům, zmařily úsilí řady měsíců a vrátily náš vývoj hluboko zpět. Hrubě poškodily úsilí vedoucích orgánů republiky o konsolidaci poměrů v zemi i o upevnění jejich mezinárodního postavení, zejména o zlepšení vztahů se Sovětským svazem.

A takové zlepšení je v našem nejvlastnějším zájmu. Kdo narušuje tyto vztahy, škodí především vlastní zemi.

Projev soudruha Ludvíka Svobody. *Rudé právo*, 18. 4. 1969, s. 1.

Také budoucí populární zpěvák, Pavel Bobek, byl zatčen na Václavském náměstí. Nad ním pak je Antonín Lefner, pod ním Petr Růžner.

Ve stejný den zveřejnilo *Rudé právo* komentář Miloslava Hájka nazvaný *Situace žádá zásadové postoje*. Autor jako by si v něm vzpomněl na atmosféru padesátých let, včetně apelu na odpovědnost a kázeň jednotlivců při dodržení zásad tzv. demokratického centralismu. Podle něj několik neodpovědných skupin vyvolalo po hokeji incidenty, které vnesly napětí do normalizujících se vztahů uvnitř i vně čs. společnosti. Pachatelé těchto neodpovědných skutků si podle Hájka zasloužili pouze odsouzení a nekompromisní postoj státních orgánů. *Naše země potřebuje je vhodné podmínky pro pokojný a tvořivý život. Ty jsou v přímé závislosti jak na praktickém uplatňování vztahů k ostatním socialistickým zemím a vůči mezinárodnímu komunistickému hnutí, tak na našich postupech vůči všem, kteří znovu a znovu rozdmýchávají nebezpečné ohně občanské nekázně, politické nevraživosti a způsobují opakující se krize.*²⁴

Závažnost situace a snad i skutečnost, že nyní se v nejvyšším stranickém vedení již hrálo o post prvního tajemníka, si konečně uvědomil Alexander Dubček. Dne 3. dubna 1969 se prostřednictvím rozhlasu a televize obrátil k občanům. *Porušování veřejného pořádku, vandalství, urážky příslušníků a představitelů Sovětského*

svazu, přímé útoky na památníky osvobození v roce 1945 a na objekty, ve kterých jsou dočasně umístěné sovětské jednotky podle československo-sovětské smlouvy – to jsou věci úplně jiného rázu: nejen nedůstojné kulturní tradice naší země, nejen nedůstojné vyspělosti našich občanů, ale jsou to jevy, které nejvážnějším způsobem poškozuji životní zájmy našeho státu, jeho lidu, ba ve svém důsledku jsou namířené proti němu. Nemůžeme zastírat, že při těchto událostech došlo k vážným antisovětským, protisocialistickým a tím i protikomunistickým projevům. Všichni jsme povinni s plnou vážností si uvědomit, jaký dosah má takovéto počinání nejen pro náš vnitřní vývoj, pro postup konsolidace a další socialistický rozvoj naší země, ale jaký ohlas mají tyto události i v sousedních socialistických zemích, ba řekl bych i mnohem širší. Vandalismus, přirozeně, vážně poškodil i dobré jméno politické vyspělosti a uvážlivosti československé veřejnosti ve světě, řekl Dubček. Podobné výstřelky podle něj zbytečně komplikovaly vztahy se socialistickými zeměmi a především se SSSR. Zájmem Dubčekova vedení KSČ zůstávala konsolidace a normalizace vztahů uvnitř čs. společnosti i v zahraničněpolitické oblasti. Dubček si jednoznačně uvědomoval, že nelze (ani v ČSSR, natož v Moskvě) tolero-

²⁴ HÁJEK, Miloslav: *Situace žádá zásadové postoje*. *Rudé právo*, 3. 4. 1969, s. 2.

Foto: ABS

Jaroslav Kroupa, František Maryška a Jiří Grus

Foto: ABS

Jindřich Kremlička

Foto: ABS

vat cyklické po dvou měsících²⁵ se opakující krize. Proto se v naději na udržení vlastního postavení²⁶ jasně

vymezil. Projevy antisovětismu vnímal jako antikomunistické útoky na podstatu čs. státního zřízení. Byly pro něj pochopitelně nepřijatelné. Naznačoval rovněž, že komunistická strana bude muset z těchto incidentů vyvodit nějaké důsledky. Vyzval obyvatelstvo ke klidu, k disciplíně a rozvážnosti. Pravděpodobně si již uvědomoval labilnost svého postavení, když pokračoval: *Neskrýváme před vámi nebezpečí, i když není důvod k planým panikám. Byl bych však rád, abyste všichni věděli, že doba, kterou máme ke konsolidaci, není neomezená. Vinou vývoje posledních dní jsme se znovu ocitli na osudové křižovatce. Otázka proto zní: buď dokážeme neodkladně zabezpečit veřejný pořádek, zamezit všem extrémním jevům, zamezit různým protisovětským, protisocialistickým projevům, nebo nás rostoucí napětí ve vnitřní situaci a mezinárodních vztazích*

*strhne tam, kde jsme byli na konci srpna.*²⁷

HLEDAJÍ SE PACHATELÉ

Bezpečnostní složky mezitím usilovně hledaly pachatele hokejových incidentů. Čelily nicméně složité důkazní situaci. Nejzávažnější a jistě nejznámější incidenty března 1969 se odehrály před zastoupením sovětské letecké společnosti Aeroflot na Václavském náměstí v Praze. K nim se také vztahovala mnohá zaručená tvrzení. Existovaly však zcela relevantní otázky: Proč se na místě jen několik hodin před druhým zápasem objevila hromada dlažebních kostek? Kdo rozpoutal destrukci Aeroflotu a je za ni zodpovědný? Podíleli se na ní určení příslušníci Státní bezpečnosti, nebo se jednalo pouze o „dávový úlet“? Proč se na místě nevyskytovali jinak normálně hlídající

²⁵ Míňen srpen 1968 – okupace, listopad 1968 – stávky vysokoškoláků, leden 1969 – upálení Jana Palacha, březen – hokejové události.

²⁶ Moskva mezitím již sondovala, kdo z československých politiků by mohl převzít Dubčkovu pozici. Uvažovalo se o Oldřichu Černíkovi (ten ale Sověty nepřesvědčil o svých schopnostech), o Lubomíru Štrougalovi a Gustávu Husákovi (Brežněv zaujal během moskevských jednání v srpnu 1968). Vedoucí osobnost konzervativců v KSČ Vasil Biľak byl mimo hru. Důležitou roli v hledání nového prvního tajemníka ÚV KSČ sehrál prezident Ludvík Svoboda (rozhodl se pro Husáka), pozice ČSLA (ministra obrany gen. Martina Dzúra, který po rozhovoru se svým sovětským resortním kolegou již nechtěl připustit opakování hokejových incidentů) a samotná mise sovětského ministra obrany maršála Grečka.

²⁷ Projev prvního tajemníka ÚV KSČ A. Dubčeka v rozhlasu a televizi 3. dubna: Klid a disciplína jsou našimi základními zájmy. *Rudé právo*, 4. 4. 1969, s. 1–2.

příslušníci Veřejné bezpečnosti? Kdo byl odpovědný za jejich stažení? V širším smyslu se pak nabízejí otázky: Byly hokejové incidenty dlouhodobě politicky připravované jako jakási roznětka definitivního odchodu „zprofanovaných“ proreformních politiků? V čím zájmu bylo vyvolání vnitrostranické krize uvnitř KSČ?

Historická literatura dnes obecně uvádí, že v případě Aeroflot šlo o provokaci z dílny Státní bezpečnosti.²⁸ Základním zdrojem pro toto tvrzení jsou informace čerpané z knihy Josefa Frolíka *Špion vypovídá*. Frolík zde k případu Aeroflot mj. uvedl: *Josef Grösser, český ministr vnitra, dal na popud sovětských poradců pokyn Molnárovi, aby připravil napadení nějakého sovětského objektu v Praze. Obdobný úkol dostal krajský náčelník v Ústí nad Labem a další. Molnár se radil se svými věrnými, kteří prosluli tím, že zatkli Alexandra Dubčeka a Josefa Smrkovského. [...] Již dlouho před hokejovými nepokoji se na StB i u nás v rozvědce sloužilo tak, jako kdyby měla přijít druhý den válka. Jedna pohotovost stíhala druhou, stále služby byly zesíleny, stále se kontrolovaly a prověřovaly poplachové plány. Před oněmi kritickými dny, před utkáním ČSSR–SSSR ve Stockholmu, se však náhle veškerá pohotovostní opatření zrušila, a to jak u StB, tak ve Veřejné bezpečnosti. Jedinou výjimkou byla součást*

František Písařík a Jaroslav Malý

Foto: ABS

Bohumila (sic) Molnára. Tam se sloužilo i onen kritický večer, kdy byl zdemolován Aeroflot. Správu ještě v době přenosu opustilo několik desítek neuvěřitelných a ti šli pak údajně dělat agenturní průzkum. No – a pak se to stalo. [...] Nebylo a není problémem najít skutečného viníka. Kdyby československý policejní aparát směl a chtěl, měl těch pár uličníků z krajské správy StB za několik dní.²⁹ Podle Frolíkovy dále rozvedené verze měli mladí příslušníci StB centrálu na poště v Jindřišské ulici, kam se po „úspěšném provedení akce“ vrátili a odkud posléze odjeli diskretně přistavenými autobusy.

Bylo tomu ale skutečně tak, jak tvrdí Josef Frolík a jak se obecně soudí? Nešlo o nepřipravenou, a tudíž nekontrolovanou davovou akci? V dochovaném personálním spisu Bohumíra Molnára se v souvislosti s Aeroflotem neobjevuje žádná zmínka (což ovšem také může sloužit jako důkaz o provedení akce).³⁰ Své osobní angažmá v přípravě provokace – útoku na Aeroflot důrazně popřel i bývalý český ministr vnitra Josef Grösser.³¹

Při pátrání v Praze (ovšem podobně tomu bylo i jinde) existoval jeden zásadní problém: *Příslušníci VB se k místu dostali až poté, kdy výkladní*

28 Viz např. PERNES, Jiří: Odpor československé veřejnosti proti intervenci. In: BLAŽEK, Petr – KAMIŇSKI, Lukasz – VÉVODA, Rudolf (eds): *Polsko a Československo v roce 1968. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*. ÚSD AV ČR – Dokořán, Praha 2006, s. 206: Účastníci shromáždění na Václavském náměstí v Praze vymlátili výlohu kanceláře sovětské letecké společnosti Aeroflot a vyplnili ji. Dnes už se ví, že šlo o provokaci, kterou prosovětské síly zorganizovaly, aby mohly přejít do protiútku; PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989*. Díl IV; 1961–1989. Themis, Praha 2002, s. 345: Vítězství československých hokejistů nad Sověty na mistrovství světa ve Stockholmu oslavovala koncem března 1969 celá republika. Jako zadostiučinění za okupaci. Levičáci ve Státní bezpečnosti i z rozvědky vyprovokovali rozbítí oken v kanceláři sovětského Aeroflotu na Václavském náměstí. Další soudruzi ze „zdravého jádra“ rozvědky měli pohotovost, dokonce dostali samopaly, aby hlídali v ulicích. Akci organizoval ministr vnitra české vlády Josef Grösser. V případě, že by vyhráli Rusové, měla se vytloukat okna jako akt pomsty a vzteku; DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*, s. 101, s odkazem na rozhovor s Lubomírem Štrougačem (ÚSD AV ČR, 23. květen 1991). Štrougal tehdy řekl: *Ten hokej byla jasná provokace. Mně to tehdy dokládal náčelník StB ČSR, jmenoval se plk. (Bohumil) Říha a ten mi říkal: To je jasná provokace Molnára, tohleto zorganizovali, tam je odvězeli autobusama.*

29 FROLÍK, Josef: *Špion vypovídá*. Orbis, Praha 1990, s. 283–284.

30 ABS, f. Personální spisy, Personální spis Bohumíra Molnára, a. č. 6849. Viz též ŽÁČEK, Pavel: Vzestupy a pády Bohumíra Molnára. Kariéra generála Státní bezpečnosti. In: ČELOVSKÝ, Bořivoj (ed.): *Oči a uši strany: sedm pohledů do života StB*, s. 76–117.

31 BAŠTA, Jiří: Josef Grösser – první ministr vnitra České socialistické republiky. In: *Securitas Imperii*, č. 14, s. 293.

skříně byly rozbity a vnitřek zařízení demolován. Vnitřní zařízení bylo rozbito, rozbity byly i psací a počítačové stroje. Část vnitřního zařízení byla na chodníku zapálena. Celkovou škodu nelze prozatím vyčíslit.³² Kdo rozbil výlohu, tedy nebylo známo. Její demolice měla být údajně dílem party mladých lidí. Pozdější zadržení měli problémy hlavně proto, že u nich byly nalezeny věci z původního zařízení kanceláře Aeroflotu. Například jistý František Maryška odcizil maketu letadla (později ji vrátil), Oldřich Kolouch těžítka, mapu ČSR a další písemnosti psané azbukou (údajně měl také hodit kostku na neonovou reklamu), podobně i Bohumil Macho, u kterého byly nalezeny písemnosti Aeroflotu.

Nepřítomnost příslušníků Veřejné bezpečnosti u Aeroflotu v momentu, kdy byla rozbita výloha a lidé začali demolovat zařízení, potvrzuje i dochovaný Záznam o činnosti operačního důstojníka MS VB ze dne 28/29. 3. 1969.³³ Zde byla totiž zaznamenána rádiová komunikace mezi operačním velitelem a velitelem výjezdové skupiny (v záznamu označené jako EBURA I) kapitánem Marouškem. Ve 23.57 hodin dal operační velitel pokyn k výjezdu. V 00.17 hodin se Maroušek z místa ohlásil s tím, že již registroval vymlácenou výlohu Aeroflotu, a žádal posily. Svou žádost opakoval znovu v 00.20 hodin. Dodal, že před Aeroflotem hoří. K místu vyjeli hasiči. Maroušek ale nezaznamenal příchod nových příslušníků

VB. Znovu proto opakoval žádost o posilu v 00.36 a pak mezi 00.40 a 00.50 hodin. V 01.05 hodin se ozval na operační středisko a tentokrát již žádal o sanitku pro zraněného příslušníka (zlomená noha). Situace Marouškových lidí musela asi být dosti zoufalá. Opakoval totiž naléhavé žádosti o posily a argumentoval velkým počtem lidí na místě (uváděl počet 5000) a v 01.20 hodin i dalšími zraněnými příslušníky (v 01.41 byl od Aeroflotu odvezen příslušník zraněný na hlavě). Zároveň sondařoval, jak razantní zákrok by měl provést, až na místo dorazí posila. V 02.10 hodin byli shromáždění lidé podle zpráv přicházejících do operačního střediska vytlačováni do Vodičkovy (a asi i do Jindřišské) ulice. Ve 02.14 hodin zaslechl Maroušek ve vysílačce dotaz, zda se mu na místě podařilo zadržet nějakého výtržníka. Jeho odpověď byla jednoznačná: Nikoho. Nicméně uvedl, že před Aeroflotem se i po provedeném zákroku pohybovalo asi 200 osob. Příslušníci VB následně obdrželi pokyn, aby na místě hlídali až do rána. Maroušek současně oznámil, že podle něj došlo ke zranění čtyř až šesti příslušníků Veřejné bezpečnosti.

Vyšetřující složky MV ČSSR se pokusily získat filmovou dokumentaci pražských událostí, které se odehrály v noci z 28. na 29. března 1969. Údajně měly později k dispozici bližší neurčený dokument z Barrandova. Záběry Československé televize, která na místě rovněž natáčela,

se však nedochovaly. Byly prý zničeny.³⁴ Po událostech u Aeroflotu se tedy alespoň uvnitř společnosti rozhořela debata o odpovědnosti novinářů za vzniklou situaci (známý je dnes případ populárního komentátora hokejových zápasů se SSSR Vladimíra Váchy, který údajně měl svými slovy na konci přenosu z mistrovství světa dát impuls k incidentům).

Odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti Praha se v dubnu 1972 v souvislosti s trestním stíháním RSDr. Jaroslava Litery, CSc.³⁵ vrátil k rozbití výlohy Aeroflotu. K osudnému incidentu došlo asi ve 23.15 hodin. V té době v prostoru u Aeroflotu průkazně nebyl žádný příslušník VB. Hlídka byla povolána až ve chvíli, kdy už lidé demolovali vybavení (výloha tedy již byla neznámými pachateli rozbita), přičemž se v bezprostředním okolí Aeroflotu nacházelo odhadem asi 3000–4000 osob. Pachatelé destrukce skleněné výlohy a násilného vniknutí do kanceláře sovětské letecké společnosti nebyli zadrženi. Osoby, které Veřejná bezpečnost předvedla později (jenom na oddělení v Krakovské ulici jich bylo patnáct), byly zadrženy na různých místech Václavského náměstí o několik hodin později – zhruba ve 3.00 hodiny ráno 29. března 1969 (důvodem bylo neuposlechnutí výzvy k opuštění prostoru).

K útoku na zastoupení Aeroflotu na pražském Václavském náměstí nedošlo koncem března 1969 poprvé. V souvislosti s pohřbem Jana Palacha³⁶ 25. ledna 1969 kolem 20. hodiny roz-

32 ABS, f. Sekretariát generálního inspektora MV ČSR (dále jen G/A), inv. j. 107, Informace o stavu vyšetřování trestních věcí v souvislosti s událostmi ze dne 28.–29. 3. 1969 v ČSR.

33 ABS, f. Hlavní velitelství VB ČSR – Inspekce HV ČSR (H 2-3), inv. č. 59.

34 ABS, f. A 13, inv. j. 168, Materiál k vyšetřování trestné činnosti spáchané v souvislosti s událostmi 28. 3. 1969. Viz též ABS, f. Odbor vyšetřování Praha-město, č. j. VV-85/12-69 (číslo přírůstku 1395/84, balík 2), Stíhání RSDr. Jaroslava Litery, CSc.

35 RSDr. Jaroslav Litera, CSc. (nar. 1923), bývalý tajemník Městského výboru KSČ Praha. V dubnu 1972 se nacházel ve vazbě, když byl stíhán pro trestný čin podvracení republiky podle § 98 odst. 1 trestního zákona. Trestného činu se dopustil tím, že v jednom vydání protistátního letáku POKROK v článku *Vandalství*, popisující incident u Aeroflotu v březnu 1969, tvrdil, že akce byla inscenovaná StB. Tuto informaci mu měl údajně poskytnout nejmenovaný člen ÚV KSČ den po vymlácení Aeroflotu. Údajným důkazem měla být rovněž skutečnost, že pět osob na místě zadržených VB bylo posléze předáno Státní bezpečnosti. Toto tvrzení se ani Literovi nepodařilo věrohodně prokázat a bezpečnostní složky je od počátku odmítaly.

36 BLÁŽEK, Petr – EICHLER, Patrik – JAREŠ, Jakub a kol.: *Jan Palach '69*. FF UK – ÚSTR – Togga, Praha 2009.

bil neznámý pachatel jeho skleněnou výlohu. Objevil se v ní otvor o průměru osm centimetrů. Vzniklá škoda byla tehdy odhadnuta na 5000 Kčs. Pachatel nebyl do březnových hokejových oslav nalezen. Vyšetřovatel se však domníval, že se jednalo o individuální trestný čin. Sověti v lednu 1969 ani neprotestovali. Pátrání pokračovalo, nicméně ho komplikovala skutečnost, že se rozbítí výlohy odehrálo beze svědků.³⁷

Bezpečnostní složky vykazovaly při hledání pachatelů hokejových výtržností i jisté „úspěchy“, například v Severočeském kraji. V Ústí nad Labem zasahovala v noci z 28. na 29. března 1969 pohotovostní jednotka Veřejné bezpečnosti, která lidi rozehnala obušky. Později obvinila z roznecování protisovětských vášní několik lidí, kteří měli být údajně odpovědní za podpálení sovětských vozidel, napadání příslušníků VB, urážky SSSR, házení kamení a bahna na budovu sovětské posádky a další výtržnosti. Objevovala se zde jména Jiří Fábera, Jiří Liška, Josef Gulyáš, Ladislav Komers, Jaroslav Kovařík, Přemysl Otto, Petr Rathouský, Adolf Kroužek, Ladislav Anders, Juraj Ruda, Ladislav Galeja, Štefan Grupač.³⁸ V průběhu dubna 1969 se seznam jmen tzv. známých pachatelů událostí v Ústí nad Labem rozrostl ještě o Vladimíra Hubinského, Naděždu Marečkovou, Pavla Šimka a Jiřího Kabourka.³⁹

V Teplicích byl bezpečnostními složkami jako jeden z iniciátorů hokejových událostí identifikován Mi-

loslav Dlouhý, který měl údajně pobíhat před sovětským velitelstvím s čs. vlajkou, tím provokovat sovětské vojáky a urážet zakročující příslušníky VB.⁴⁰ V průběhu dubna 1969 se v této souvislosti příslušníci VB zajímali o Janu Lukšilovou, Antonína Hromase, Jaroslava Jaroše a Jana Suržinu, kteří se měli účastnit výtržností před budovou sovětského velitelství a hrubě urážet SSSR a jeho představitele.⁴¹

V Liberci se bezpečnostní složkám podařilo najít dva údajné pachatele mezi studenty Vysoké školy strojní a textilní. Šlo o Pavla Dušánka a Jana Picherta. V Litoměřicích se v souvislosti s ústeckými hokejovými incidenty zajímal vyšetřovatel vojenské obvodové prokuratury o vojína základní služby Václava Bartušku.⁴² Zapojení vojáků ČSLA do incidentů jistě režimu neuniklo a nepatřilo k příjemným zjištěním a k dokladům deklarovaného bratrství ve zbraní. Postih pachatelů z řad vojáků měl být nekompromisní: pokud by byl prokázán jejich podíl na aktivních protisovětských vystoupeních, měla se věc řešit po služební linii. Mělo například následovat zproštění výkonu funkce (do vyšetření případu) a při prokázání účasti se předpokládalo ukončení a propuštění ze služby, případně zvažování dalšího trestněprávního postihu.⁴³

V průběhu demonstrace se dostavila na místo motohlídka z OO VB Jaroměř, která se snažila zabránit útokům proti sovětským vojákům a objektům. Rovněž se dostavila na místo výjezdová skupi-

na z OVB Náchod a společně se jim podařilo demonstranty vytlačit mimo prostor nemocnice, načež se počali občané rozcházet. Někteří z demonstrantů pak poškodili památník RA tím, že rozbili schránku se zeminou, vytrhali okrasné keře, rozházeli věnce. V nemocnici rozbítením 31 okenních tabulí a poškozením osobního auta GAZ, jakož i poškozením památníku RA vznikla škoda přesahující 1300 Kčs,⁴⁴ uvádělo se v popisu post-hokejových událostí ve východočeské Jaroměři. Vyšetřující příslušníci označili jako pachatele Michala Prokše, Jaroslava Černého, Jaroslava Prokeše, Josefa Balcara a Aleše Bunu. Spekulovali o tom, že se na incidentech mohli podílet také Oldřich Duben, Svatopluk Pekárek, Josef Prušinovský, Josef Vopřada a Jan Rozsypal (ten se měl údajně pokusit hořící větví zapálit sovětské vozidlo GAZ, což se mu ale nepovedlo). Hokejových oslav v Jaroměři se účastnili také žáci základní devítileté školy Zdeněk Adamovič, Jan Homola, Blažek Kondera a Lubomír Myška.

Nejen události a zjištění z Jaroměře, ale i z dalších míst napovídají, že režim byl posléze nucen zabývat se otázkou, jak zhodnotit evidentní zapojení mladých lidí do hokejových incidentů a jak adekvátně reagovat. Jednalo se o důležitý aspekt, což naznačovala už skutečnost, že se tato informace objevila ve zprávě náčelníka Správy vyšetřování VB, podplukovníka JUDr. Jaroslava Šturmy a hlavního velitele VB, plukovníka dr. J. Hrubého, která byla adresována

37 ABS, f. Odbor vyšetřování Praha-město, č. j. VV-85/12-69 (číslo přírůstku 1395/84, balík 2), Stihání RSDr. Jaroslava Litery, CSc., Nóta SSSR vládě ČSSR z 1. dubna 1969, Odpověď ČSSR na sovětskou nótu.

38 ABS, f. G/A, inv. j. 107, Informace o stavu vyšetřování trestních věcí v souvislostech s událostmi ze dne 28.–29.3.1969 v ČSR.

39 ABS, f. A 10, inv. j. 199, Informace o stavu vyšetřování trestních věcí v souvislostech s událostmi ze dne 28. na 29. 3. 1969 (3. dodatek).

40 ABS, f. G/A, inv. j. 107, Informace o stavu vyšetřování trestních věcí v souvislostech s událostmi ze dne 28.–29. 3. 1969 v ČSR.

41 ABS, f. A 10, inv. j. 199, Informace o stavu vyšetřování trestních věcí v souvislostech s událostmi ze dne 28. na 29. 3. 1969 (3. dodatek), resp. tamtéž: Dodatek k informaci o stavu vyšetřování případů napadení objektů užívaných vojsky a organizacemi SSSR v noci z 28. na 29. března 1969.

42 ABS, f. G/A, inv. j. 107, Informace o stavu vyšetřování trestních věcí v souvislostech s událostmi ze dne 28.–29. 3. 1969 v ČSR.

43 ABS, f. A 13, inv. j. 168, Materiál k vyšetřování trestné činnosti spáchané v souvislosti s událostmi 28. 3. 1969.

44 ABS, f. G/A, inv. j. 107, Informace o stavu vyšetřování trestních věcí v souvislostech s událostmi ze dne 28.–29. 3. 1969 v ČSR.

generálnímu inspektorovi MV ČSR pro VB, plukovníku Jindřichu Thonovi.⁴⁵ Z události března 1969 se však represivní síly rychle poučily a přizpůsobily svou strategii. V příštích očekávaných střetech (následovaly při prvním výročí okupace v srpnu 1969) nebyl již na věkové složení demonstrantů brán zřetel.

Vyšetřující složky tehdejší České socialistické republiky dospěly k 21. dubnu 1969 (tedy zhruba po měsíci jistě usilovné „práce“) k následujícím závěrům: celkem bylo k uvedenému datu na pěti místech ČSR stíháno 30 osob (v Praze 2 osoby, v Ústí nad Labem 16, v Litoměřicích 3, v Teplicích 4, v Liberci 2 a v Náchodě 3); 4 osoby byly podle tohoto výkazu stíhány vazebně (v Ústí nad Labem 3 a v Teplicích 1). Jako přestupky byla posuzována provinění 7 osob (z toho 3 dětí) v Jaroměři. Diferenciace trestných činů, pro které byly identifikovány pachatelé stíhání, byla následující: výtržnictví (20 případů), poškození majetku v socialistickém vlastnictví (8), hanobení představitelů a států světové socialistické soustavy (7), obecné ohrožení (10), útok na veřejného činitele (5), rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (2) a urážka mezi vojáky (2). Podle třídního složení tvořili pachatele: dělníci (18), nezaměstnaní – zde uvedeni jako bez pracovního poměru (5), důchodci (1), vojáci v aktivní službě (3), studenti (2) a příslušníci inteligence (1). Na základě lustrací bylo zjištěno, že již dříve bylo trestáno

celkem 6 osob (tato informace ovšem nebyla úplná – k datu zpracování totiž u některých jmen chyběly výsledky výpisů z rejstříku trestů; nebyla zde také blíže rozvedena závažnost dřívějších trestných činů). Podle údajů českých vyšetřovatelů (opět bez bližší konkretizace) bylo na území Slovenské socialistické republiky k 21. dubnu 1969 stíháno celkem 5 osob, z toho jedna vazebně.⁴⁶

Pražští vyšetřovatelé Veřejné bezpečnosti vyčíslili v srpnu 1969 škody způsobené Aeroflotu, Inturistu a podniku Sady, lesy, zahradnictví (patřila jim keřová výzdoba kolem pomníku sv. Václava; na jejich majetku vznikla škoda 48 455 Kčs). Opírali se při tom o sumy, které jim nahlásily sovětské organizace a zastoupení a také Správa služeb diplomatického sboru v Praze. SSSR vyčíslil škody na 842 861 Kčs a zároveň přitom upozorňoval na neobyvatelnost vyrabovaných prostor. Celková škoda, ke které konečně dospěli i samotní vyšetřovatelé, činila 1 193 600 Kčs.⁴⁷

ZÁVĚR

Březnové hokejové události upozornily komunistické představitele, že občanská společnost jara 1968 ještě zcela nezanikla a že nebyla zardoušena okupačními silami. Pro Dubček a v čele KSČ to byla labutí píseň. Jeho osud se naplňoval, i když mu byla ještě prisouzena trapná role při potírání odpůrců režimu, zadržovaných během srpnových střetů 1969.

Nešlo přehlédnout, že oslavy evidentního sportovního úspěchu děli-

la jen tenká linka od otevřených protisovětských vystoupení. Hokejový triumf vnímali lidé jako pokoření hlavního agresora ze srpna 1968. Hokej zde tedy spustil jakousi celospolečenskou katarzi, i když jen chvilkovou.

Zároveň však režim vyšel z hokejové krize posílen o nové zkušenosti a také se zjevně novou dynamikou. Jestliže v březnu 1969 represivní složky nepostupovaly stejně a rozdílně posuzovaly i tzv. protistátní jednání, v srpnu 1969 se speciální síly vytvořené pro tuto příležitost nerozpakovaly postupovat maximálně tvrdě a bezohledně a použít dokonce střelbu do demonstrantů. Husákovy vedení KSČ už prostě nehodlalo připustit debatu s ulicí.⁴⁸ Tato zastrašovací taktika (pohotovostní pluky, vyhazovy z práce či studia) pak po dalších dvacet let KSČ vycházela.

Mistrovství světa v ledním hokeji se v Československu za Husákovy éry konalo celkem třikrát: v letech 1972, 1978 a 1985. Ministerstvo vnitra vždy vyhlásilo zostřená bezpečnostní opatření (nejintenzivnější z nich v roce 1972), především na dny, ve kterých se hrály zápasy se SSSR. Jakékoliv „hokejové ozvěny“ března 1969 nebyly žádoucí.

Konec režimu v listopadu 1989 však jako by symbolicky předznamenal brutální zásah pohotovostních pluků proti studentům. Složky, které komunistický režim bránily a podpíraly, tak vlastně přispěly k jeho zhroucení.

pd

45 ABS, f. A 10, inv. j. 203, Nóta velvyslanectví SSSR ve věci poškození zařízení sovětských organizací Aeroflotu a Inturistu v Praze.

46 ABS, f. A 10, inv. j. 199, Informace o stavu vyšetřování trestních věcí v souvislosti s událostmi ze dne 28. na 29. 3. 1969.

47 ABS, f. Odbor vyšetřování Praha-město, č. j. VV-85/12-69 (číslo přírůstku 1395/84, balík 2), Stíhání RSDr. Jaroslava Litery, CSc.

48 Výstižně to napsal Stanislav Oborský v komentáři Rudého práva nazvaném *V tento čas, když ke stranické rošádě v dubnu 1969 poznamenal: Ráno po oné březnové noci jsme my, komunisté, plně a v celém rozsahu pocítili svou odpovědnost za osud této země.*

Vstoupili jsme do nové situace. Na Václavském náměstí nám byla té noci – jak zdůraznil soudruh Husák na zasedání ÚV KSČ – hozena rukavice k politickému zápasu o směr, jímž se má republika nadále ubírat. Mohli jsme se ještě tvářit, že tu rukavici nevidíme? [...]

Museli jsme už výzvu k politickému zápasu, kterou nám hodily antisocialistické síly v březnové noci, konečně přijmout. Tvářit se ještě v tomto okamžiku, že ji nevidíme, omezit se znovu pouze na varování – to by znamenalo ponechat zdroje nových krizí nedotčeny, vyhnout se politickému zápasu, oddalovat znovu realizaci myšlenek Ledna a možná i ztratit důvěru lidí. OBORSKÝ, Stanislav: *V tento čas.*

Rudé právo, 21. 4. 1969, s. 2.